

Han var hela Sveriges medelsvensson

Det var hans framställningssätt som fick folk att skratta, inte de platta replikerna som sådana, skriver Olav Wiström i sin anmälan av en ny biografi över Thor Modéen.

Boken om Thor Modéen har underrubriken "Om skådespelaren, revyartisten och pilsnerfilmens portalfigur". Egentligen är denna biografi inte bara en hyllning till Thor Modéen, "en av våra största komiker genom tiderna" som författaren säger. Den är i lika hög grad en hyllning till folkligheten och vanligheten; till revyn, lustspelet, varietén, buskisfilmen/teatern, farsen, bonnhumorn och den enkla ordvitsen.

Saklitteratur

Ulf Kjellström
Strålände tider, härliga tider
Norstedts, 1996

Thor Modéen (1898–1950) föddes i Kungsör där fadern var stins. Redan som barn satt han i timmar och apade sig framför spegeln. Läxplugg? Nej. Klä ut sig i andras kostymer och överraska omgivningen med practical jokes? Ja. Efter diverse småjobb började han ta teaterlektioner, han blev antagen som elev vid Lorensbergsteatern och 1920 började han bli en etablerad komiker. Bra på att dansa, halvbra på att sjunga, men uttrycket "strålände humör" präglade det mesta han gjorde.

Improvisatör

Mycket av hans gryende popularitet grundade sig på att han medelst improvisation lyckades klara sig ur knipor. Glömde han någon gång bort texten började han spåna, så småningom blev felsägningen och fellyssningen något som han tog med även i nästa föreställning.

Han medverkade i 88 filmer och gjorde sammanlagt 220 skivinspelningar. I boken redovisas över hundra namn på bortglömda och välkända personer som Modéen haft att göra med: Artur Rolén (senare känd som "Klabbaparn" i Åsa-Nisse-filmerna), Åke Söderblom, Fridolf Rhudin, Douglas Håge, Julia Caesar, John Botvid, Sickan Carlsson, Annalisa Ericson, Edvard Persson, Nils Poppe, Stig Järrel, Björn Hodell, Sigurd Wallén, Gustav Wally, Kar de Mumma, Jules Sylvain, Ernst Rolf, Karl Gerhard, Povel Ramel... således hela epoken svensk nöjesliv från tjugotalet till femtiotalet.

"Strålände tider, härliga tider" blev ett begrepp som uteslutande förknippades med Thor "Tosse" Modéen. Texten skrevs emellertid av Kar de Mumma till nyårsrevyn på Södran år 1934. (Samma år som Anderssonskans Kalle hade premiär).

"Jag skrev manuskriptet på Riche på baksidan av två matsedlar", berättar Kar de Mumma. Utanför satt Modéen i sin bil, fick se texten och sade: Bra, nu kan jag den. Du behöver inte skriva ut den.

En lång rad schlagerörhängen spelade han in: *Anna, du kan väl stamma*, *Amanda från Haparanda*, *Inga, du kan väl ringa*, *Edut är det ledit* och så vidare. Skäligen enkla texter som ofta Jules Sylvain satte musik till. Men de blev oerhört populära.

Komisk spelstil

Om Thor Modéen kan sägas att det var hans framställningssätt som fick folk att skratta, inte de platta replikerna som sådana. Livet igemom tog han så många engagemang han över huvudet kunde. Ingen idé att sova i texterna när man behöver mycket pengar!

Han betraktade sig som Medelsvensson: "Kan jag hjälpa att till Medelsvenssons utrustning ovillkorligen hör brännvin och pilsner?" Snart blev hans valspråk "Strunta i sorgerna – ta en sup och var som en människa!"

*Det var film på dagen,
revy på kvällen och
krogen på natten.*

Han levde också förvisso som han lärde. Kar de Mumma berättar att det var konjak som höll hans motor igång. Vidare att Modéen galghumoristiskt sade att det på hans gravsten borde stå: "Stockholmssystemet reste värden".

Det var film på dagen, revy på kvällen och krogen på natten. Ulf Kjellström menar att festandet hörde till vardagen i de flesta yrken för dem som hade råd att "unna sig". Äta gott och dricka gott för jämnan, annars vore livet för dystert. Ja, Modéen hade den inställningen. Andra kanske inte delade just den här sortens *carpe diem*-filosofi utan "unnade sig" att vakna på morgonen pigga och krya.

En hygglig prick

Om Thor Modéen var lättledd, lättörd och bortskämd så var han samtidigt, enligt de flestas vittnesmål, en ovanligt hygglig prick. Han kunde på gatan ge bort överrocken till någon som behövde den bättre, han betalade krogbesöken för vänner och bekanta och bekantas bekanta. Troligtvis för att få vara beundrad centralfigur även på fritiden.

I yngre dar bjöd han ut balettflickor sedan han bakom ridån kittlade dem med ett metespö (?). Han betade dock inte av balettflickor så systematiskt som Ernst Rolf gjorde. 1923 gifte han sig med Margareta Schönström, syster till Ulla Billquist. I ett par decennier varade detta jag-är-ute-när-gumman-min-är-inne-äktenskap. Sedan skilsmässa, men några år före hans död gifte de om sig.

Modéen fick mot slutet kom

Egentligen är denna biografi inte bara en hyllning till Thor Modéen, den är i lika hög grad en hyllning till folkligheten och vanligheten.

med hälsan, efter en lunginflammation tillstötte gulset. Eftersom lever och njurar länge tagit kolosalt mycket stryk dog han gul och avmagrad femtiotvå år gammal. Men bara något år dessförinnan hade han varit tillbaka i sina gamla roller på Södran. Och därefter på buskisturné med svärslukaren Pelle på Nabben. En scenröv var han in i det sista.

Utskälld pilsnerfilm

Filmen *Pensionat Paradiset* (1937) blev Thor Modéens mest utskälda film. Den fick helt enkelt symbolisera pilsnerfilmen i kulturdebatten. Filmen blev grundligt avrättad: "Ett koncentrat av svensk tarvlighet och enfald... Finns det verkligen publik för sådant här dravel?"

Vilhelm Moberg sade: "Vi har (med filmen) fått en fasaväckande möjlighet att reproducera dumheten och stupiditeten i massupplaga." Varför, undrade han, hämtar man inte manusmaterial från högstående författare?

*Ett koncentrat
av svensk tarvlighet
och enfald.*

Moberg överreagerade naturligtvis, men nog förtjänar saken att diskuteras. Hela denna stora nöjesgenre som Thor Modéen representerar är dagligt bröd för två tredjedelar av befolkningen, särskilt nu i teveåldern. Fullproppade bussar med nöjeslystna landsortsbor besöker storstäderna varje veckoslut. Man går på revyer för att få avkoppling, för att få skratta. Och det gör man

En bok för bokslukare

Barbara Vines
Svavelbröllop anmäls
av Carina Källestål.

Jenny jobbar som biträde på ett ålderdomshem. Ett privat hem, sådant som det finns många av i England. Hon är född och uppvuxen i den lilla byn, tillhör tveklöst arbetarklassen och har aldrig lämnat vare sig sin klass eller sin ort.

Roman

Barbara Vines (Ruth Rendell)
Svavelbröllop
Öv. Ylva Stålmärck
Gedins, 1996

Hennes mamma äger den lokala puben och pappan, som visserligen inte bött med familjen på länge, finns i bakgrunden som ortens bilmekaniker.

Trots att hon bara är drygt trettio har hon redan varit gift länge med Mike och äktenskapet är slentrian. Den stora kärleken har hon funnit i Ned som har hyrt sommarbostad utanför byn.

Genom Jenny förs vi in i en långdragen historia som berättas av Stella, den gamla damen som Jenny sköter. En dag anförts Jenny nycklarna till ett hus som ägs av Stella. I huset ligger champagnen kvar i kylskåpet liksom ett par mycket möjliga och oigenkännliga matvaror. Av allt att döma har det lämnats i all hast för mycket länge sedan. Nu ruvar det på Stellas hemlighet. Naturligtvis blir det Jenny och Neds gömställe under en tid.

I en form, liknande den som veckotidningsföljetonger är skrivna i, går berättelsen vidare. Varje kapitel avslutas med en liten klo för att locka till fortsatt läsning och trots att Barbara Vines är ett författarnamn som Ruth Rendell använder när hon inte skriver deckare, finns det en hel del i *Svavelbröllop* som påminner om deckarens stämningsslag.

Att något slags brott föregår den en gång så hastiga avfärden från det gamla huset står också snart klart men hur det hänger ihop med att också Stella mött sin älskare i hemlighet i huset förblir länge ett mysterium.

Jennys och Stellas berättelse formar sig till en gemensam tråd spunnen av två kärleksförbindelser, en som utspelas på 70-talet och en idag.

Romanen får med säkerhet många läsare som uppskattar tjocka böcker med kärlek och spänning. Och otvetydigt finns det en slags glädje i att läsa Vines som påminner om den man hade i bokslukaråldern. Kanske beror det på det engelska landskapet, precis som i Lumdeckarna, kanske är det den fegte framlunkande och förutsägbara handlingen. Men läsare som vill ha aktualitet i form och innehåll bör avstå från Vines sällskap.

CARINA KÄLLESTÅL

OLAV WISTRÖM